

W obrębie ziem polskich konstrukcje megalityczne pojawiły się w neolicie, w kulturze pucharów lejkowatych. Kamienne grobowce tego rodzaju zauważono na terenach północnej Polski już w wieku XIX. Przez długie lata odmiennie przedstawiała się sytuacja na ziemiach południowej Polski. Lessowe obszary górnych dorzeczy Odry i Wisły bez łatwo dostępnych dużych głazów narzutowych służących za budulec grobowców, wydawały się obszarami pozbawionym tej formy sepulkralnych obiektów. Przełomem okazały się badania rozpoczęte w roku 1979 i kontynuowane z niewielkimi przerwami po rok 2020 w Słonowicach. Doprowadziły do odkrycia tam olbrzymiego kompleksu sepulkralnego kultury pucharów lejkowatych. Odkryte w Słonowicach konstrukcje grobowe choć nawiązują do idei megalitycznych grobowców kujawskich, posiadają cechy swoiste. Do budowy ich ścian wykorzystano zamiast tradycyjnych lecz niedostępnych tu głazów lokalny surowiec – drewno. Ściany miały formę „palisad” z belek drewnianych. Wnętrze grobowców - pomiędzy ścianami - wypełniał nasyp ziemny. W ich centrum znajdował się grób lub groby z bogatym wyposażeniem, Konstrukcje te posiadały w rzucie poziomym kształt trapezu. Największa z nich miała ponad 100 m długości. Choć generalna zasada budowy grobowców była wspólna, nie było dwóch identycznych. Słonowicki kompleks sepulkralny usytuowany był na wzgórzu i jego stokach opadających ku rzece Małoszówka. W skład kompleksu wchodził samotny grobowiec na szczycie wzgórza, 10 grobowców usytuowanych równolegle do siebie w dolnej części stoku oraz wyraźnie zaznaczony plac usytuowany w środkowej części stoku. Zakładać można jego związek z ceremoniami funeralnymi. Grobowcom megalitycznym towarzyszyło cmentarzysko płaskich grobów. Zespół odkrytych konstrukcji określić można jako *temenos* – wyodrębnioną przestrzeń sakralną (plac) połączoną z cmentarzyskiem.

Słonowicki kompleks sepulkralny, choć wzmiankowany w literaturze, nie został dotąd opracowany i opublikowany. Celem projektu jest więc wieloaspektowa analiza materiałów uzyskanych w Słonowicach. Jej wyniki pozwolą charakteryzować ważny, sepulkralny aspekt kultury społeczności kultury pucharów lejkowatych 4 tysiąclecia p.n.e. Pozwolą również przyczynić się do poznania wiedzy o organizacji i poziomie technicznym ówczesnej społeczności. Budowniczość grobowców potrafiła skoncentrować znaczne siły ludzkie i odpowiednio nimi pokierować, aby przeprowadzić realizację skomplikowanego dzieła inżynierskiego przy użyciu środków na poziomie techniki epoki kamienia. W projekcie zaplanowano szereg analiz, między innymi wszechstronne analizy wyposażenia grobowego – ceramiki, krzemieni i wyrobów miedzianych, analizy radiowęglowe materiałów osteologicznych oraz analizy szczegółów architektonicznych grobowców. Ich wyniki pozwolą zweryfikować terenowe obserwacje o czasowej dywersyfikacji poszczególnych rodzajów konstrukcji. Będzie to miało duży wpływ na chronologię kultury pucharów lejkowatych, a także datowanie pojedynczych grobowców odkrywanych na innych obszarach. Wyniki prac analitycznych przyczynią się także do ustaleń dotyczących interregionalnych kontaktów budowniczych grobowców. Przeanalizowane zostaną także materiały z badań wykopaliskowych trzech osad kultury pucharów lejkowatych usytuowanych w bezpośrednim sąsiedztwie zespołu grobowców, szczególnie pod kątem związków tych osad z budowniczymi grobowców. W ramach projektu zamierza się przeprowadzić również badania geomorfologiczne w rejonie Słonowic. Celem jest pozyskanie danych do charakterystyki środowiskowej tego regionu w prahistorii, szczególnie w czasach istnienia tam cmentarzyska megalitycznego.

Efektom wieloaspektowej analizy archeologicznej materiałów uzyskanych w Słonowicach będzie przygotowanie i wydanie monografii. Prezentować będzie ona neolityczny kompleks sepulkralny z 4 tysiąclecia BC, leżący w dorzeczu górnej Wisły – południowo-wschodniej flance europejskiego zasięgu idei megalitycznej.